

TATAR ALFAVITINIŇ KIRILLİTSA HÄM LATİN GRAFİKASINA NİGEZELÄNGÄN AWAZ-XÄREF TÄŇGÄLLÄRE

(2013 yılınıñ 12 yanvarendağı №1-TRZ «Tatarstan Respublikası dāwlät tele bularaq tatar telen qullanu turında» Tatarstan Respublikası Zakonı Quşımtasına turı kiterep eşlände)

TATAR CYRILLIC - TATAR LATIN ALPHABET TRANSLITERATION SCHEME ACCEPTED IN THE DICTIONARY

(In accordance with the Appendix to the Law of the Republic of Tatarstan, January 12, 2013 No. 1-3RT “On the use of the Tatar language as the state language of the Republic of Tatarstan”)

Tatar	Latin	Comments and examples	Approximate English equivalents and examples
1	2	3	4
А а	A a	[a] – often pronounced with o-sound: АНА <i>ana</i> ‘mother’, АРЫШ <i>arış</i> ‘rye’, БАЛА <i>bala</i> ‘child’, ДАЛА <i>dala</i> ‘steppe’.	[ɑ:] – artist, cart, fast; [ʌ] – love, nut, butter
Ә ә	Ä ä	[ä] – ӘКИЯТ <i>äkiyät</i> ‘fairy-tale’, МӘКТӘП <i>mäktäp</i> ‘school’, ӘВЕРНӘ <i>äwernä</i> ‘cross-piece’.	[æ] – animal, man, map
Б б	B b	[b] – БОРЫН <i>borın</i> ‘nose’, БАРМАК <i>barmaq</i> ‘finger’, АБЫЙ <i>abıy</i> ‘borthers; uncle’.	boat, absent, rob
В в**	W w	[w] – in vernacular words and Arabic loans: БАТАН <i>watan</i> ‘homeland’, ВАКЫТ <i>waqıt</i> ‘time’, МАВЫГУ <i>mawıǵu</i> ‘passion’, ВӘЛИ <i>Wali</i> ‘Wali’, ФӘТВА <i>fäiwa</i> ‘fetwah’.	water, what, to beware
	V v	[v] – in Russian and European loans: ВАГОН <i>vagon</i> ‘carriage’, ВАЗА <i>vaza</i> ‘vase’, ВАКАНСИЯ <i>vakansiya</i> ‘vacancy’, ВАЛИДОЛ <i>validol</i> ‘validol’.	vanish, avenue, love

1	2	3	4
Г г**	G g	[g] – pre-dental sound in words with soft vowels: ГӨЛ <i>göl</i> ‘flower’, ГӨМБӨ <i>gömbä</i> ‘mushroom’, ӘГӘР <i>ägär</i> ‘if’, ҮГЕЗ <i>ügez</i> ‘ox’.	girl, magazine, bag
	Ğ ğ	[ğ] – velar sound in hard syllables: ГАДИ <i>ğadi</i> ‘simple’, ГАДӘТ <i>ğaddät</i> ‘custom’, АГАЧ <i>ağaç</i> ‘tree’, ӘФГАНЛЫ <i>äfğanlı</i> ‘Afghan’, ЗӘГЫЙФЬ <i>zäğif</i> ‘crippled’, КАГЫЙДӨ <i>qağidä</i> ‘rule’, МӨГЪНӨ <i>mäğnä</i> ‘meaning’, МӨГЪЛҮМ <i>mäğlüm</i> ‘known’, НӨГЫЙМ <i>Näğim</i> ‘Naghym’.	No equivalent. Compare: Baghdad, Ghali (male name)
Д д	D d	[d] – ДӘЛИЛ <i>dälil</i> ‘argument’, ДАЛА <i>dala</i> ‘steppe’.	advance, code, dad
Е е	Ye ye	[ye] – in soft initial and middle position syllables: ЕФӘК <i>yefäk</i> ‘silk’, ЕГЕРМЕ <i>yegerme</i> ‘twenty’, КӨЕФ <i>käyef</i> ‘mood’.	yellow, yes
	Yı yı	[yɪ] – in hard initial and middle position syllables: ЕЛ <i>yıl</i> ‘year’, ЕЛАН <i>yılan</i> ‘snake’, АЕК <i>ayıq</i> ‘sober’, ЖЫЕН <i>çıyn</i> ‘heap’, УЕН <i>uyın</i> ‘play’, БЕРЬЕЛЛЫК <i>béryullıq</i> ‘annual’.	
	E e	[e] – short vowel in initial position of loans and in middle position of the rest: ЕВРЕЙ <i>evrey</i> ‘Jew’, ЕВРОПАЛЫ <i>evrópalı</i> ‘European’, ДӨГЕ <i>döge</i> ‘rice’, СЕР <i>ser</i> ‘secret’, ӨМЕТ <i>ömet</i> ‘hope’.	bed, men, neck
Ё ё	Yo yo	[yo] – not typical of Tatar; only in some Russian and European loans: ЁЛКА <i>yolka</i> ‘fir-tree’.	[jɔ:] – yawning
	’o	АКТЁР <i>akt’or</i> ‘actor’, АМЁБА <i>am’oba</i> ‘amoeba’, БОКСЁР <i>boks’or</i> ‘boxer’, ГИМНАСТЁРКА <i>gimnast’orka</i> ‘field shirt’, ЖОНГЛЁР <i>jongl’or</i> ‘ juggler’, ПОСЁЛОК <i>pos’olok</i> ‘settlement’, САМОЛЁТ <i>samol’ot</i> ‘airplane’, СУФЛЁР <i>suff’or</i> ‘prompter’.	
	o	[o] – in loans: ДИРИЖЁР <i>dirijor</i> ‘conductor’.	doll, hot, what
Ж ж	J j	[j] – mainly in Russian and European loans: ЖАНДАРМ <i>jandarm</i> ‘gendarme’, ЖАНР <i>janr</i> ‘genre’, ЖӘЛЛӘРГӘ <i>jällärgä</i> ‘be sorry’, ЖИЛЕТ <i>jilet</i> ‘waistcoat’.	[dʒ] – average, badge, massage
Ж ж	C c	[c] – very soft consonant used in Tatar words and Arabic loans: ЖИЛӘК-ЖИМЕШ <i>ciläk-cimesh</i> ‘fruits’, ЖАВАП <i>cawap</i> ‘answer’, НӘЖИП <i>Näcip</i> ‘Najip’.	[ʒ] – jam, magic, message
З з	Z z	[z] – ЗӘЙНӨП <i>Zäynäp</i> ‘Zeynar’, БАЗАР <i>bazar</i> ‘bazaar’, НАЗ <i>naz</i> ‘tenderness’.	zinc, zoo, amazement

1	2	3	4
И и	İ i	[i] – ИДЕЛ <i>Idel</i> ‘Volga’, МИЛЛӘТ <i>millät</i> ‘nation’, КИЧ <i>kiç</i> ‘evening’.	dig, pig, lip
Й й	Yo, yo	[yo] – in an initial hard syllable: ЙОД <i>yod</i> ‘iodine’, ЙОЗАК <i>yozaq</i> ‘lock’, ЙОКЫ <i>yoqı</i> ‘sleep’, ЙОМЫРКА <i>yomırqa</i> ‘egg’, ЙОМЫШ <i>yomış</i> ‘assignment’.	yoke
	Yö, yö	[yö] – in an initial soft syllable: ЙӨЗЕК <i>yözek</i> ‘finger-ring’, ЙӨК <i>yök</i> ‘cart-load’, ЙӨРӨК <i>yöräk</i> ‘heart’.	yearn
	Yu yu	[y] – in other cases: БАЙЛЫК <i>baylıq</i> ‘wealth’, МАЙ <i>may</i> ‘butter’, ӨЙ <i>öy</i> ‘home’, ТУЙ <i>tuy</i> ‘wedding’.	boy, layman
К к	K k	[k] – in a soft syllable of Tatar words and mainly Russian loans: КИТАП <i>kitap</i> ‘book’, КҮГӨРЧЕН <i>kügärçen</i> ‘pigeon’, АКТИВЛЫК <i>aktivlıq</i> ‘activity’, АКУЛА <i>akula</i> ‘shark’, БАКТЕРИЯ <i>baktériya</i> ‘bacterium’, КОЛЛЕКТИВ <i>kollektiv</i> ‘collective, group’. БҮЛӨК <i>büläk</i> ‘present’.	cat, kitten, hike
	Q q	[q] – hard velar sound in a hard syllable: КАУРЫЙ <i>qawrıy</i> ‘feather’, КАТЫ <i>qatı</i> ‘hard’, КУРАЙ <i>quray</i> ‘kuray, flute’, АКСАКАЛ <i>aqsaqal</i> ‘elder’.	No equivalent
Л л	L l	[l] – ЛӘКЛӘК <i>läkläk</i> ‘stork’, ЛАЧЫН <i>laçın</i> ‘falcon’.	language, almond, call
М м	M m	[m] – МӘДӘНИЯТ <i>mädäniyat</i> ‘culture’, МӨМКИНЛЕК <i>mömkınlek</i> ‘possibility’.	mother, jump, gum
Н н	N n	[n] – НАМУС <i>namus</i> ‘conscience’, НӘТИЖӘ <i>näticä</i> ‘result’, БОРЫН <i>borın</i> ‘nose’.	name, nun
ң	ñ	[ñ] – velar nasal consonant: АҢЛАРГА <i>añlarğa</i> ‘to understand’, ЗӘҢГӘР <i>zäñgär</i> ‘blue’, МОҢ <i>moñ</i> ‘melody’, СОҢ <i>soñ</i> ‘late’.	[ŋ] – long, morning, tank, writing
О о	O o	[o] – ОЛЫ <i>oli</i> ‘big’, БОЛЫТ <i>bolıt</i> ‘cloud’, СОЛЫ <i>soli</i> ‘oats’.	[ɒ] – off, cot, job, lot, want; [ɔ:] – door, warn, law, call
Ө ө	Ö ö	[ö] – ӨСТӘЛ <i>östäl</i> ‘table’, КӨЙ <i>köy</i> ‘melody’, КӨЛКЕ <i>kölke</i> ‘fun’.	[ɜ:] – bird, first, girl
П п	P p	[p] – ПАЛАС <i>palas</i> ‘carpet’, ПАТША <i>patsha</i> ‘king’, ПӘРӘВЕЗ <i>päräwez</i> ‘cobweb’.	pepper, purpose, pole
Р р	R r	[r] – РӘТ <i>rät</i> ‘row’, ТӘРТИП <i>tärtip</i> ‘order’, АМБАР <i>ambar</i> ‘barn’.	right, organ, parking
С с	S s	[s] – СӘНГАТЬ <i>säñgat</i> ‘art’, ӘСӘР <i>äsär</i> ‘work of literature’, МИСАЛ <i>misal</i> ‘example’.	sister, sand, cinema, moss

1	2	3	4
Т т	T t	[t] – ТАМЫР <i>tamır</i> ‘root’, БАТЫР <i>batır</i> ‘hero’, АТ <i>at</i> ‘at’.	teacher, matter, cat
У у	U u	[u] – УРМАҢ <i>urman</i> ‘forest’, КУРКУ <i>qurqu</i> ‘fear’, ТУҢ <i>tuu</i> ‘birth’, УУ <i>uu</i> ‘rub’, ШУУ <i>şuu</i> ‘sliding’, ЮУ <i>yuu</i> ‘washing’.	[ʊ] – look, put, would
	W w	[w] – in such letter combinations as -ay, -ya with a-vowel in Tatar words: АУ <i>aw</i> ‘hunting’, АЛДАУ <i>aldaw</i> ‘deception’, БОЗАУ <i>bozaw</i> ‘calf’, СОРАУ <i>soraw</i> ‘question’, ТАУ <i>taw</i> ‘mountain’; БУА <i>buwa</i> ‘pond’, ЖИЛКУАР <i>cilquwar</i> ‘empty-headed person’, УАРГА <i>uwarğa</i> ‘to rub’, УА <i>uwa</i> ‘he/she rubs’. No changes in loans: АКТУАЛЬ <i>aktual</i> ‘topical, urgent’, ВИЗУАЛЬ <i>vizual</i> ‘visual’, УЗУАЛЬ <i>uzual</i> ‘usual’.	wound, bowl, cow
Ү ү	Ü ü	[ü] – ҮРДӘК <i>ürdäk</i> ‘duck’, БҮРЕ <i>büre</i> ‘wolf’, ҮЛҮ <i>ülü</i> ‘death’.	curiosity
	W w	[w] – in such letter combinations as -ay, -ya with ə-vowel in Tatar words: БЕРӘУ <i>beraw</i> ‘someone’, ҮЛЧӘУ <i>ülçaw</i> ‘scales’, ЯШӘУ <i>yäşaw</i> ‘living, life’, ӘҮВӘЛГЕДӘЙ <i>äwwälğädäy</i> ‘as in the past’; ЧҮӘК <i>çüwäk</i> ‘chuwack; slippers’.	bow, cow, low
Ф ф	F f	[f] – ФАЙДА <i>fayda</i> ‘use’, АФӘТ <i>afät</i> ‘tragedy’, САФ <i>saf</i> ‘pure’.	family, affiliation,
Х х	X x	[x] – ХАКИМ <i>xakim</i> ‘ruler’, АХИР <i>axır</i> ‘friend’, ТӘСБИХ <i>täsbix</i> ‘rosary’.	[h] – have, house, hamburger, hollow
Һ һ	H h	[h] – ҺАВА <i>hawa</i> ‘air’, ҺӘМ <i>häm</i> ‘and’, ГӨНАҺ <i>gönah</i> ‘sin’.	
Ц ц	S s	[s] – in an initial position and following the consonant in Russian and European loans: ЦЕМЕНТ <i>sement</i> ‘cement’, ЦИФР <i>sifr</i> ‘number’, ЦИРК <i>sirk</i> ‘circus’, ЦИТАТА <i>sitata</i> ‘citation’, ЦЕХ <i>tsex</i> ‘workshop’; АБСТРАКЦИЯ <i>abstraksiyä</i> ‘abstraction’, АКЦИЯ <i>aksiyä</i> ‘action’, СТАНЦИЯ <i>stansiyä</i> ‘station’, ФРАНЦИЯ <i>Fransiyä</i> ‘France’.	No equivalent
	Ts ts	[ts] – between two vowels and in final position: АВИАЦИЯ <i>aviatsiyä</i> ‘aviation’, ПИЦЦА <i>pitsa</i> ‘pizza’, ФЕДЕРАЦИЯ <i>federatsiyä</i> ‘federation’, ЦИВИЛИЗАЦИЯ <i>sivilizatsiyä</i> ‘civilization’, АБЗАЦ <i>abzats</i> ‘paragraph’.	

1	2	3	4
Ч ч	Ç ç	[ç] – ЧӨЧТАРАШХАНӨ <i>çäçtaraşxanä</i> ‘barber’s’, АЧЫ <i>açı</i> ‘bitter’, МӨЧЕ <i>mäçe</i> ‘cat’, АЧ <i>aç</i> ‘hungry’.	[tʃ] – church, birch, each
Ш ш	Ş ş	[ʃ] – ШАР <i>şar</i> ‘ball’, ШАҺИТ <i>şahit</i> ‘witness’, ТАВЫШ <i>tawıŧ</i> ‘voice’.	[ʃ] – shadow, machine, washing
Щ щ	Şç şç	[ʃç] – ФЕХТОВАЛЬЩИК <i>fextoval’şçik</i> ‘fencer’, ЩЁТКА <i>şç’otka</i> ‘brush’, БОРЩ <i>borşç</i> ‘borsch’.	
Ъ	–	The letter indicates that the preceding syllable is hard though it is not spelt itself: АЛЪЯК <i>alyaq</i> ‘front room’, АЛЪЯПКЫЧ <i>alyarqıç</i> ‘apron’, ӘГЪЗА <i>ägza</i> ‘member’, ИГЪТИБАР <i>iğtibar</i> ‘attention’, МӘГЪЛҮМ <i>mäğlüm</i> ‘known’, МӘГЪНӘ <i>mäğnä</i> ‘meaning’, НИГЪМӘТ <i>niğmät</i> ‘food’, АДЪЮТАНТ <i>adyutant</i> ‘adjutant’.	No equivalent
Ы ы	І і	[ı] – ЫЛЫС <i>ıls</i> ‘needles’, ЫРУ <i>ıru</i> ‘generation’, КЫШ <i>qıŧ</i> ‘winter’, ӘХЛАКЫЙ <i>äxlaqıy</i> ‘moral, ethical’, ВЫШКА <i>viška</i> ‘tower’, ПОСЫЛКА <i>posılka</i> ‘parcel’, СЫР <i>sır</i> ‘cheese’. But: ИЖТИМАГЫЙ <i>ictimağıy</i> ‘public’.	No equivalent
Ь	[ʲ]	[ʲ] – in Russian loans and in most Arabic borrowings with a hard syllable: ФАКУЛЬТЕТ <i>fakul’tet</i> ‘faculty’, ФЕВРАЛЬ <i>fevral’</i> ‘February’, ФИГЫЛЬ <i>fiğil’</i> ‘verb’, БӘГЫРЬ <i>bağır’</i> ‘heart, soul’, СӘНГАТЬ <i>sänğat’</i> ‘art’, ТАЛЪЯН <i>tal’yan</i> ‘talian’, ШИГЫРЬ <i>şiğır’</i> ‘poem’.	No equivalent
		[ʲe] – following the letter combination -be, -бя in loans: ВАРЕНЬЕ <i>varën’ye</i> ‘jam’, КОНЬЯК <i>kon’yak</i> ‘brandy’, ПЕЧЕНЬЕ <i>peçén’ye</i> ‘biscuit’.	
		[ʲo] – following the letter combination -бо in loans: БАТАЛЬОН <i>batal’yon</i> ‘batallion’, КАНЬОН <i>kan’yon</i> ‘canyon’, ПАВИЛЬОН <i>pavil’yon</i> ‘pavilion’, ПОЧТАЛЬОН <i>poçtal’yon</i> ‘postman’.	
–	–	It is not spelt in soft syllables and other cases: ИЮНЬ <i>iյün</i> ‘June’, НИҺАЯТЬ <i>nihayät</i> ‘finally’, ГАМЬСЕЗ <i>ğamsez</i> ‘careless’, ГЫЙЛЬМИ <i>ğilmi</i> ‘scientific’, ДӨНЬЯ <i>dönya</i> ‘world’ ЯТЬМӨ <i>yätmä</i> ‘net’, КӨНЬЯК <i>könyaq</i> ‘south’, ЖИНАЯТЬЧЕ <i>cinayätçe</i> ‘criminal’, ЯМЬ <i>yäm</i> ‘charm’.	

1	2	3	4
Э э	Е е	[e] – in an initial position and in Russian and European loans: ЭНЕ <i>ene</i> ‘younger brother’, ЭШ <i>eş</i> ‘work’, ЭЧЕМЛЕК <i>eçemlek</i> ‘drink’, ЭТАЖ <i>etaj</i> ‘floor’, АЭРОПОРТ <i>aeroport</i> ‘airport’.	net, pen
	[ʔ]	[ʔ] – glottal stop in Arabic loans: ТӘӘСИР <i>tä'sir</i> ‘influence’, МАЭМАЙ <i>ma'may</i> ‘doggy’, МӨӘМИН <i>mö'min</i> ‘faithful Muslim’.	No equivalent
Ю ю	Yu yu	[yu] – in a hard syllable: ЮМАРТ <i>yumart</i> ‘generous’, АЮ <i>ayu</i> , БАЮ <i>bayu</i> ‘enrichment’.	you,
	Yü yü	[yü] – in a soft syllable: ЮЕШ <i>yüweş</i> ‘wet’, БИЮЧЕ <i>biyüçe</i> ‘dancer’, ТИЮ <i>tiyü</i> ‘touching’, ДИЮ <i>diyü</i> ‘demon’.	blue
	˘u	In loans: БРЮНЕТ <i>br'unet</i> ‘brunet’, БЮДЖЕТ <i>b'udjet</i> ‘budget’, БЮРО <i>b'uro</i> ‘bureau’, ЖЮРИ <i>juri</i> ‘jury’.	
Я я	Ya ya	[ya] – in a hard syllable: ЯЛКЫН <i>yalqın</i> ‘flame’, ЯМАН <i>yaman</i> ‘bad’, ЯР <i>yar</i> ‘bank’, КАЯ <i>qaya</i> ‘to where’. Russian loans: БАКАЛÉЯЧЫ <i>bakaléyaçı</i> ‘grocer’, ПУЛЯ <i>pulya</i> ‘bullet’.	young
	Yä yä	[yä] – in a soft syllable: ЯМЬЛЕ <i>yämle</i> ‘charming’, ЯНӘШӘ <i>yänäşä</i> ‘next to’, ЯРДӘМ <i>yärdäm</i> ‘assistance’, БӘЯ <i>bäyä</i> ‘price’.	
	˘a	In middle or final position after a consonant in Russian and some Arabic loans: БРОНЯ <i>bron'a</i> ‘armour’, ГУЛЯШ <i>gul'aş</i> ‘goulash’, ДВОРЯННАР <i>dvor'annar</i> ‘nobility’, ЗӘКЯТ <i>zäk'at</i> ‘zakat’.	